

Undervisning i dansk af danske børn bosat i udlandet

Vejledning

Undervisningsministeriet 2009

(Publikationen findes kun i elektronisk form)

Forord

Undervisningsministeriet udsender hermed 5. reviderede udgave af vejledningen "Undervisning i dansk af danske børn bosat i udlandet".

Vejledningen er udarbejdet af undervisningskonsulent Steen Harbild, Afdelingen for grundskole og folkeoplysning, i samarbejde med Undervisningsministeriets fagkonsulenter i dansk. Eventuel yderligere henvendelse til Steen Harbild: direkte telefon 3392 5370 eller e-mail: steen.harbild@uvm.dk.

Indhold

- Forord** 2

- 1 Kulturbegrebet** 4

- 2 Undervisningspligt** 5

- 3 Med danske børn i udlandet** 6

- 4 Mål for folkeskolens undervisning i dansk (Fælles Mål)** 8
 - Fagformål 8
 - Centrale kundskabs- og færdighedsområder 8

- 5 Mål for hjemmeundervisning i dansk** 9

- 6 Hvad kan man undervise i?** 10
 - 1.-2. klassetrin 10
 - 3.-6. klassetrin 11
 - 7.-10. klassetrin 12
 - Generelle emner, som bør tages op i hjemmeundervisningen 12

- 7 Valg af undervisningsmaterialer** 13
 - Centre for Undervisningsmidler (CFU) 13
 - EMU – Danmarks undervisningsportal 13
 - Biblioteket 13
 - Skolen 13
 - Undervisningsministeriet 13

- 8 Fjernundervisning** 14
 - Foreningen Danes Worldwide 14
 - Fjernundervisning 14
 - Den Danske Sommerskole 14

- 9 Praktiske råd** 15
 - Før udrejsen 15
 - Efter hjemkomsten til Danmark 15

- 10 Optagelseskrav til de gymnasiale uddannelser** 16

1

Kulturbegrebet

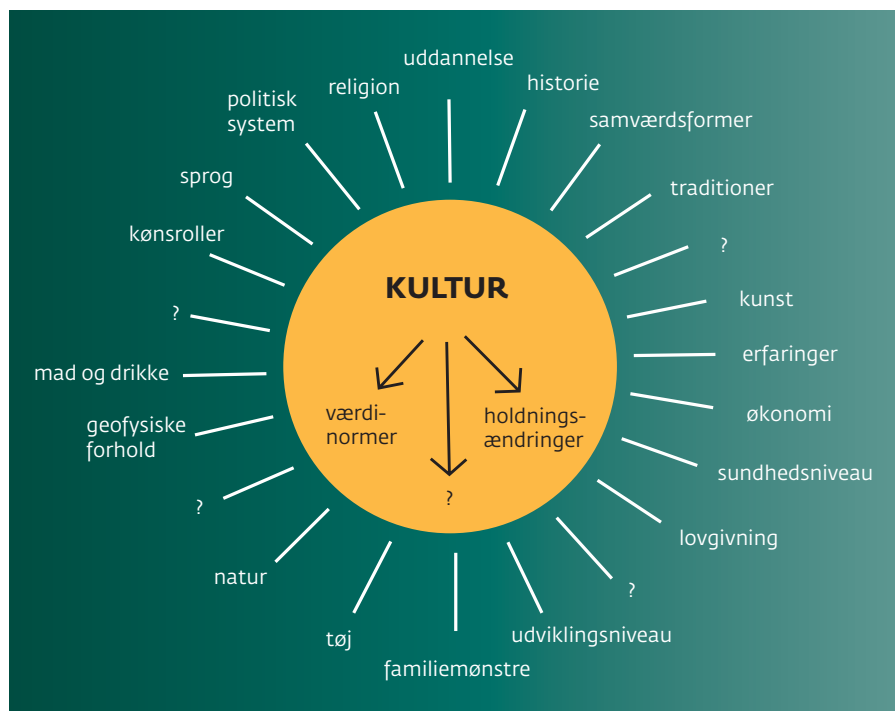
Der er altid en mængde forskellige udfordringer i at skulle bosætte sig i et andet land for længere tid. Men når man flytter fra sin egen kultur til en anden, får man samtidig chancen for at standse op og tænke over, hvad kultur egentlig er – og for at få sat den kultur, man selv kommer fra, i et andet perspektiv.

Den amerikanske antropolog Margaret Mead har sagt: “Kultur er alt det, som mennesker ikke kan glemme”. Man kan illustrere kulturbegrebet med en model, som indeholder mange kendte elementer. Den må imidlertid også omfatte en del åbne muligheder, da opfattelsen af kultur er mangfoldig.

Især med hensyn til børnene er man nødt til at gøre sig nogle overvejelser:

- Hvad vil det sige at være dansk?
- Hvilke særlige kulturtræk ønsker man som dansker at holde fast ved?
- Hvilke elementer i dansk kultur er vigtige i børns uddannelse og udvikling under ophold i udlandet?
- Hvad risikerer danske børn at komme til at mangle i deres uddannelse, når de vokser op uden for landets grænser? Og hvor kan man som forældre sætte ind for at modvirke det?
- Hvordan er børnene stillet i et videre uddannelsesforløb, når de vender hjem?

Af de kulturelementer, der er opregnet i ovenstående model, er sproget et af de første, man må tage op til overvejelse, når man flytter sin familie til udlandet for en længere periode.

I vejledningen gives der nogle anvisninger på, hvordan man kan arbejde bevidst med at bevare og videreudvikle børnenes danske sprog. Med en sådan indsats kan man som forældre gøre sit til, at børnene udvikler en dansk identitet. Den kan samtidig være med til at lette overgangen, når familien vender tilbage til Danmark, og børnene igen skal ind i folkeskolen, begynde i en ungdomsuddannelse eller i gang med en videregående uddannelse – og når de igen skal indgå i sociale sammenhænge med andre danske børn og unge.

2

Undervisningspligt

I Danmark er der undervisningspligt - ikke skolepligt. Undervisningspligten medfører pligt til at deltage i folkeskolens undervisning eller i en undervisning, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.

Fra og med skoleåret 2009/10 indtræder undervisningspligten den 1. august i det kalenderår, hvor barnet fylder 6 år op ophører den 31. juli ved afslutningen af undervisningen på 9. klassetrin. Det vil sige, at undervisning i børnehaveklassen fremover medregnes i undervisningspligten. Undervisningspligten ophører dog senest den 31. juli i det kalenderår, hvor barnet fylder 17 år eller har afsluttet uddannelse, der er ligestillet med grundskolen.

Forældrene har frihed til at beslutte, om de vil lade deres barn indskrive i folkeskolen, eller om de vil lade deres barn opfylde undervisningspligten på anden måde. Det er kommunalbestyrelsen, der skal påse, at alle undervisningspligtige børn i kommunen indskrives i folkeskolen eller får en undervisning, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.

Hvis forældrene selv vil sørge for undervisning af deres børn i den undervisningspligtige alder, skal de meddele det skriftligt til kommunalbestyrelsen, før undervisningen begynder. Meddelelsen skal indeholde oplysninger om, hvilke børn der skal deltage i undervisningen, hvor undervisningen foregår, og hvem der skal undervise børnene.

Det anbefales at kontakte de lokale skolemyndigheder i god tid inden afrejse til udlandet.

Undervisningspligten er nærmere beskrevet i bekendtgørelse af lov om folkeskolen med senere ændringer. Bestemmelser om undervisningspligten fremgår af lovens kapitel 5.

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=25528>

Kravene til undervisning i hjemmet mv. findes i bekendtgørelse af lov om fri-skoler og private grundskoler mv., kapitel 8:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=121033>

3

Med danske børn i udlandet

I de seneste årtier er problemerne i forbindelse med børn og unges opvækst uden for hjemlandet blevet genstand for øget opmærksomhed, fordi så mange mennesker er flyttet til andre lande. Der er en voksende mobilitet inden for en lang række arbejdsområder, og mange danskere arbejder i internationale firmaer eller organisationer.

Undervisningsministeriet modtager mange henvendelser fra forældre om mulighederne for økonomisk støtte til børnenes skolegang i udlandet. Den danske stat yder hverken økonomisk støtte til skolegang eller til oprettelse af danske skoler eller skoleafdelinger i udlandet. Årsagen hertil er, at vi i Danmark har undervisningspligt og ikke skolepligt, som det er tilfældet i de fleste andre lande, herunder også i Norge og Sverige.

Danske familier, der tager ophold i udlandet, må således i langt de fleste tilfælde selv sørge for deres børns undervisning uden økonomisk støtte fra Danmark.

For at støtte forældrene i varetagelse af undervisningspligten har Undervisningsministeriet valgt at yde tilskud til foreningen Danes Worldwide, der blandt andet giver deres medlemmer tilbud om fjernundervisning, mens de er i udlandet. Foreningen og dens aktiviteter er beskrevet senere i vejledningen.

Forældre har som regel flere muligheder at vælge imellem under et kortere eller længere ophold i udlandet. Børnene kan for eksempel blive undervist:

- i en offentlig skole i det pågældende land
- i en privat skole i det pågældende land

Den danske stat yder hverken økonomisk støtte til skolegang eller til oprettelse af danske skoler eller skoleafdelinger i udlandet. Årsagen hertil er, at vi i Danmark har undervisningspligt og ikke skolepligt, som det er tilfældet i de fleste andre lande, herunder også i Norge og Sverige.

- i en privat dansk skole, som dog kun findes meget få steder
- i en kostskole i Danmark
- hjemme hos forældrene – hvilket kan være den eneste udvej for de familier, der bor isoleret.

Der er som nævnt kun meget få danske skoler eller skoleafdelinger uden for landets grænser. Hovedparten af de danske forældre, der opholder sig i længere tid i udlandet, gør brug af opholdslandets skoler. Der vælges meget ofte en international, engelsksproget skole, ikke mindst af sproglige grunde.

Denne vejledning vil hovedsagelig have interesse for de forældre, der sætter deres børn i en skole i opholdslandet, men som ønsker at supplere denne undervisning med faget dansk, samt for de forældre, som selv påtager sig at undervise deres børn.

Undervisningsministeriet har ikke oversigter over andre landes skoler, hverken offentlige eller private. Det anbefales at tage kontakt til det pågældende lands undervisningsministerium eller den danske ambassade for at få et overblik over mulighederne.

På Undervisningsministeriets hjemmeside findes link til de fleste landes undervisningsministerier:

<http://www.uvm.dk/Minister%20og%20ministerium/Ministeriet/Undervisningsministerier%20i%20andre%20lande.aspx>

På Udenrigsministeriets hjemmeside findes en oversigt over danske ambassader og repræsentationer i udlandet:

<http://www.um.dk/da/menu/OmOs/Organisation/AmbassaderMv/>.

Da Danmark i 1972 gik ind i EF, blev landet også medlem af fællesskabet om Europaskolerne, og der blev oprettet danske afdelinger med danske lærere ved Europaskolerne i Bruxelles og Luxembourg for først og fremmest at tilgodese børn af EU-ansatte. Andre kan dog søge om optagelse på skolerne. De danske børn undervises efter en læseplan for faget dansk, som ligger tæt op ad de faglige danske mål og indholdsbeskrivelser. Læseplanerne for de andre fag er fælles for alle lande. Ud over Bruxelles og Luxembourg findes der Europaskoler i Mol i Belgien, Bergen i Holland, Alicante i Spanien, Varese i Italien, Culham i England samt Frankfurt, München og Karlsruhe i Tyskland. Der findes p.t. ingen danske afdelinger på disse skoler.

Der findes også danske kostskoler, som er specielt beregnet for danske børn, der

kommer hjem fra længere ophold i udlandet, men disse skoler har kun få hundrede elever i alt. Der er i Danmark kun i begrænset omfang tradition for undervisning på kostskoler, og danske forældre i udlandet udskyder som regel denne adskillelse fra deres børn længst muligt, for eksempel til overgangen til en gymnasial uddannelse. Selvfølgelig kan også det synspunkt, at det kan være udviklende for børnene at vokse op i nær kontakt med et fremmed lands kultur og sprog, spille ind her.

Når en families hjemmesprog er dansk, opfattes det næppe som et problem, hvordan barnet skal bevare sit danske sprog, selv om skolesproget er et andet. Imidlertid viser erfaringerne, at det kan blive et problem senere, for eksempel ved fortsat skolegang i Danmark, hvis det danske sprog ikke er blevet videreudviklet og nuanceret i tilstrækkelig grad, sådan som en dansk skolegang bidrager til.

Hvis danske børn eller unge har opholdt sig en årrække i udlandet og fulgt det pågældende lands skole, ser man eksempler på, at de godt nok har bevaret det danske talesprog, fordi det er blevet brugt i familien – dog undertiden i en lidt gammeldags form i forhold til andre unges sprog; men at de kan have store vanskeligheder med at beherske dansk skriftsprog, netop fordi der ikke er blevet arbejdet bevidst med det. En rimelig beherskelse af skriftsproget er en ubetinget forudsætning for en videregående uddannelse i Danmark.

Skolegang i udlandet kan rumme flere problemer. Nogle af dem tages op her:

Ved få års ophold i udlandet har forældre tilsyneladende ofte haft som mål, at barnet kunne vende tilbage til "sin egen skole" og fortsætte i samme klasse med de gamle kammerater og lærere, uden at udlandsopholdet blev opfattet som en afbrydelse i det, som hjemme blev betragtet som en normal skolegang.

Det vil der som regel ikke være væsentlige problemer i. Hvis barnet har huller i det faglige, har det krav på supplerende undervisning. Desuden vil det i mange klasser oven i købet være velkomment at få et frisk pust fra et fremmed land ind (det kan dreje sig både om sprog, som klassen arbejder med, og om øget indsigt i en anden kultur), og lære-

ren vil forstå at udnytte den viden og de erfaringer, det pågældende barn har med sig som ballast, i tilrettelæggelsen af undervisningen. En viden, som ofte vil kunne sætte erfaringer i relief hos de øvrige elever, og som kan virke som et ekstra incitament i undervisningen.

Ved mange års ophold i udlandet har forældrene ofte haft som mål at bevare og videreudvikle dansk tale- og skriftsprog, sådan at den unge ikke skulle afskære sig fra en fortsat eller videregående uddannelse og et kommende arbejde i Danmark.

Under længerevarende ophold i udlandet har nogle forældre overvejet eller måske endda været bekymrede for, om deres barn via dansk talesprog og besøg i hjemlandet kunne opretholde en dansk identitet. Et menneskes identitet skabes jo ikke alene i familien, men i høj grad også gennem påvirkning fra de kammerater, man møder i skolen og andre sociale sammenhænge. Og den skabes ved påvirkninger fra det omgivende samfund. Betingelserne for, at den unge bevarer hjemlandets nationale identitet, er således mangfoldige og kan ikke nøje specificeres.

Unge, som vokser op i et andet land, kan både opleve, at det beriger deres udvikling, og at det skaber en rodløshed, som kan føre til konflikter med

familien. Det sidste sker navnlig i lande, som kulturelt set er fundamentalt forskellige fra hjemlandet, og hvor familien er utilbøjelig til at vise åbenhed over for det nye lands kultur, samtidig med at den vedligeholder sin egen gennem traditioner og sprog. Vore dages større bevægelighed imellem befolkningsgrupper har imidlertid givet plads for en mere pluralistisk opfattelse af denne problematik.

Så det omtalte mål er altså stadigvæk godt at holde sig for øje. Og har man som forældre det, øger man de unges muligheder for at få stort udbytte af opholdet i udlandet, når de vender hjem til Danmark for at få en uddannelse og senere et arbejde. Opholdet i udlandet kan endda på længere sigt vise sig at udvide deres muligheder inden for specifikke arbejdsområder betydeligt. De kan netop have fordel i at kende et andet lands kultur indefra, eller de kan måske netop udnytte, at de behersker et andet sprog ved siden af det danske; måske i det videre uddannelsesforløb, måske på længere sigt i deres arbejdsliv.

4

Mål for folkeskolens undervisning i dansk (Fælles Mål)

Fælles Mål er en betegnelse, der dækker over alle centralt udarbejdede bindende og vejledende tekster for folkeskolens fag og obligatoriske emner. Alle de faglige tekster kan findes på den særlige Fælles Mål-hjemmeside:

<http://www.faellesmaal.uvm.dk/index.html>

Fælles Mål er under revision, og fra august 2009 vil der for alle folkeskolens fag og emner være nye mål og indholdsangivelser som afløsning for de nuværende. Du kan læse mere herom på:

<http://www.uvm.dk/Uddannelse/Folkeskolen/Fag%20proever%20og%20evaluering/Faelles%20maal.aspx>

Der undervises i dansk på alle klassetrin (1.-10. klasse). I Fælles Mål for dansk findes der følgende faglige tekster:

- Fagformål
- Slutmål (centrale kundskabs- og færdighedsområder) – efter 9. og 10. klassetrin
- Trinmål – efter 2., 4., 6. og 9. klassetrin
- Læseplan – inddelt i forløb for 1.-2., 3.-4., 5.-6., 7.-9. og 10. klassetrin
- Undervisningsvejledning.

Fagformål

Formålet med undervisningen i faget dansk er at fremme elevernes oplevelse og forståelse af sprog, litteratur og andre udtryksformer som kilder til udvikling af personlig og kulturel identitet. Faget skal fremme elevernes indlevelsesevne og deres æstetiske, etiske og historiske forståelse.

Stk. 2. Undervisningen skal fremme elevernes lyst til at bruge sproget personligt og alsidigt i samspil med andre. Undervisningen skal styrke elevernes beherskelse af sproget og udvikle en åben og analytisk indstilling til samtidens og andre perioders og kulturers udtryksformer. Undervisningen skal udvikle elevernes udtryks- og læseglyde og kvalificere deres indlevelse og indsigt i sprog, litteratur og andre udtryksformer.

Stk. 3. Undervisningen skal give eleverne adgang til de skandinaviske sprog og det nordiske kulturfællesskab.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er beskrevet under følgende hovedoverskrifter: Det talte sprog (lytte og tale) – Det skrevne sprog (læse og skrive) – Sprog, litteratur og kommunikation.

Kernen i faget er dansk sprog og litteratur. Dansk er et dannelsesfag, hvor de grundlæggende kundskaber og færdigheder skal udvikles som en helhed gennem hele skoleforløbet både i faget dansk, og når dansk indgår i tværgående emner og problemstillinger.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er grundlaget for tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen, således at eleverne kan

- forstå og udtrykke sig sikkert og varieret, samt eksperimentere med og argumentere om sprog, tekster og andre udtryksformer

- tilegne sig kundskaber om dansk sprog, tekster og andre udtryksformer i forskellige kommunikationssituationer og i trykte, elektroniske og andre medier
- opnå kundskaber om samspillet mellem udtryk og indhold, mellem sprog og tekster og om kommunikation
- opleve og forstå, at sproget, teksterne og de andre udtryksformer har betydning for den personlige, sociale og kulturelle identitet.

5

Mål for hjemmeundervisning i dansk

Når man som hjemmeunderviser skal forholde sig til formål og slutmål med undervisning i dansk, er det vigtigt at gøre sig klart, at disse er udtryk for, hvad undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig af kundskaber og færdigheder efter 9-10 års skolegang.

Målet med hjemmeundervisningen i dansk under et udenlandsophold må være, at børnene gennem arbejdet med sproget får viden, færdigheder og oplevelser, som ikke alene sætter dem i stand til at fungere i deres nuværende situation, men som også giver dem et grundlag for at komme hjem og fungere i det danske samfund igen.

For danske børn i udlandet kan arbejdet med at nå disse mål for dansk støttes på mange forskellige måder, blandt andet ved at man benytter sig af det omgivende miljø.

Når man skal undervise sine egne børn, får man en enestående chance for udefra at opleve og betragte den kulturbag-

grund, man selv er en del af, og som det danske samfund bygger på. Man får endda muligheden for at sætte den i relief i forhold til alt det fremmede, man samtidig møder.

Som underviser af børn, der er taget ud af deres hjemlige danske skolesammenhæng, må man først og fremmest prøve at finde ud af, hvilke interesser og forudsætninger det enkelte barn har. Ud fra dette kan man lægge strategien for, hvilke områder det vil være naturligt først og fremmest at beskæftige sig med i undervisningen.

Når undervisningen skal tilrettelægges, må man gøre sig klart, hvor megen tid det vil være realistisk at afsætte til det systematiske arbejde med dansk. I den danske folkeskole har næsten alle børn mindst 6 timer om ugen i selve faget. Men derudover anvendes dansk jo i mange andre sammenhænge i andre fag. I udlandet vil det nok være rimeligt at bruge en times tid daglig på den egentlige danskundervisning. Men også forældre, som selv har en læreruddan-

nelse, har måttet erkende, at det kan være vanskeligt at overholde den daglige dansktime, når mange nye og anderledes gøremål trænger sig på i dagligdagen. Også forældrene må jo vænne sig til nye omgivelser og en ny arbejdssituation, og det kan derfor være vanskeligt i starten at have overskud til også at være en mere systematisk underviser.

Alligevel må det anbefales, at forældrene lige fra begyndelsen af udlandsopholdet afsætter en fast tid på dagen til hjemmeundervisningen og gør alt for at overholde den tidsplan, de har sat. Det vil hjælpe både børnene og dem selv til at kunne skelne imellem, hvornår en situation er "skole", og hvornår den er for eksempel "hjem og hygge".

I det følgende foreslås et indhold for hjemmeundervisningen, som både skulle være overkommeligt for underviseren, og som skulle kunne motivere barnet til at arbejde med det danske.

“

Når man skal undervise sine egne børn, får man en enestående chance for udefra at opleve og betragte den kulturbaggrund, man selv er en del af, og som det danske samfund bygger på.

6

Hvad kan man undervise i?

1.-2. klassetrin

Udgangspunktet for undervisningen bør være et dansksystem med en udførlig lærervejledning, som man som forældre kan støtte sig kraftigt til. Har barnet ikke gået i skole i forvejen, vil det være mest hensigtsmæssigt at købe et dansksystem, som er bygget op over få grundbøger, sådan at undervisningen kan blive overkommelig og systematisk overskuelig.

Hvis barnet allerede gik i skole før udrejsen, vil det være praktisk at benytte det samme system, som blev brugt i skolen. Kendskabet til et eventuelt persongalleri og miljø, til opbygningen i bøgerne og til de eventuelle ekstra materialer, som knytter sig til grundbøgerne, vil være en god hjælp i arbejdet.

Man skal være opmærksom på, at ikke alt stof i det pågældende materiale er lige vigtigt, og at de fleste systemer byder på en overflod af forskelligartede arbejdsopgaver, så man må vælge ud blandt dem og ikke kræve, at barnet slavisk arbejder med alt i de pågældende bøger.

Det vigtigste er, at barnet i disse år får lært at læse og skrive dansk i et harmonisk samspil. Ud over den undervisning, som dansksystemet lægger op til, kan man støtte denne proces på flere forskellige måder.

Man kan for eksempel arbejde på at gøre barnet bevidst om sprogets forskellige lyde ved at finde ting i de nære omgivelser, der begynder med bestemte bogstaver, øve rim og remser, som barnet lærer udenad og måske selv digter videre på. Mange klassiske lege, som forældre kender fra deres egen skoletid, kan virke sprogstimulerende. Det gælder for eksempel rimlege, tepotteleg,

skibet er ladet med ... og andre børnelege. Her er god inspiration at hente i bøger om sådanne lege.

Desuden er det yderst vigtigt, at man læser meget op, så barnet hører sproget brugt i forskellige sammenhænge ud over det almindelige talesprog, som ofte inden for familien kan være indforstået og måske mindre varieret og "korrekt".

Det, man læser op for barnet, skal være beregnet for alderstrinnet, ellers går interessen hurtigt fløjten. Eventyr, fabler og sagn kan bidrage til den sproglige opmærksomhed og videre snak, samtidig med at de giver barnet oplevelser og sætter fantasien i sving.

Det er særdeles vigtigt, at man bruger tid på at tale sammen om det, man har læst. Dels sikrer man sig, at barnet har forstået det læste – også ned i de enkelte ord eller udtryk – dels får barnet god sproglig træning ved at gøre rede for sin oplevelse og forståelse.

Allervigtigst for læseindlæringen er det naturligvis, at man hele tiden kan byde på læsestof, som lige passer til barnets udviklingsstrin, så det får tilstrækkelig træning i at læse. Kun ved en solid træning udvikles en solid læsefærdighed.

Der findes i dag en mængde forskellige læse-let-serier på markedet. Mange af bøgerne har tilhørende bånd, som kan benyttes ved læseindlæringen. At bruge båndet sammen med bogen er ikke "snyd", men kan hjælpe barnet på vej i læsningen.

Det samme kan lette tegneserier, hvor billederne støtter det skrevne sprog. Mange tegneserier er opbygget i enkle og overskuelige sætninger, og de kan derfor være en af genvejene til at komme i lag med læsningen.

Det var tidligere en udbredt opfattelse, at børn først skulle kunne tale, så kunne de lære at læse, og først derefter kunne de så begynde at skrive. I dag ved man, at det er vigtigt, at processerne følges ad og støtter hinanden. Selv om barnet naturligvis ikke kan skrive korrekt fra starten – og endda slet ikke kender alle bogstaverne endnu – bør det opmuntres til at skrive historier, som det tegner til; eller det kan skrive historier til billeder, som virker inspirerende. Barnet kan benytte det, der kaldes børnestavning.

<http://www.emu.dk/gsk/fag/ind/inspiration/laesning/boernestavning.jsp>

Barnet kan derefter fortælle den voksne, hvad de har skrevet. Det vil medvirke til at give barnet forståelse for, at de enkelte ord består af bogstaver, som igen hver for sig har en lyd – og netop derved støtter de første skriftlige arbejder læseindlæringen, hvor ubehjælpssomme de end måtte være.

En computer kan være et meget nyttigt hjælpemiddel allerede fra første færd. Her kan barnet for eksempel opbygge sin egen lille ordbog hen ad vejen. Og det kan udfolde sig skriftligt ved hjælp af yderst simple tekstbehandlingsprogrammer. En computer giver netop muligheden for, at den voksne kan snakke med barnet, mens det er i gang med arbejdet, og sammen kan de se og lytte sig frem til forbedringer i det skrevne.

Det er lysten, der driver værket, og ofte vil det være ansporende for barnet, at det, som kommer ud af undervisningen, kan "bruges til noget". At skrive små breve med tilhørende tegninger til familie og legekammerater hjemme vil være motiverende i sig selv. Og har barnet tilknytning til en klasse, vil det

være oplagt at kommunikere med den. I langt de fleste tilfælde vil både lærer og elever være glade for denne kontakt, og der kommer stribet af breve den anden vej.

3.-6. klassetrin

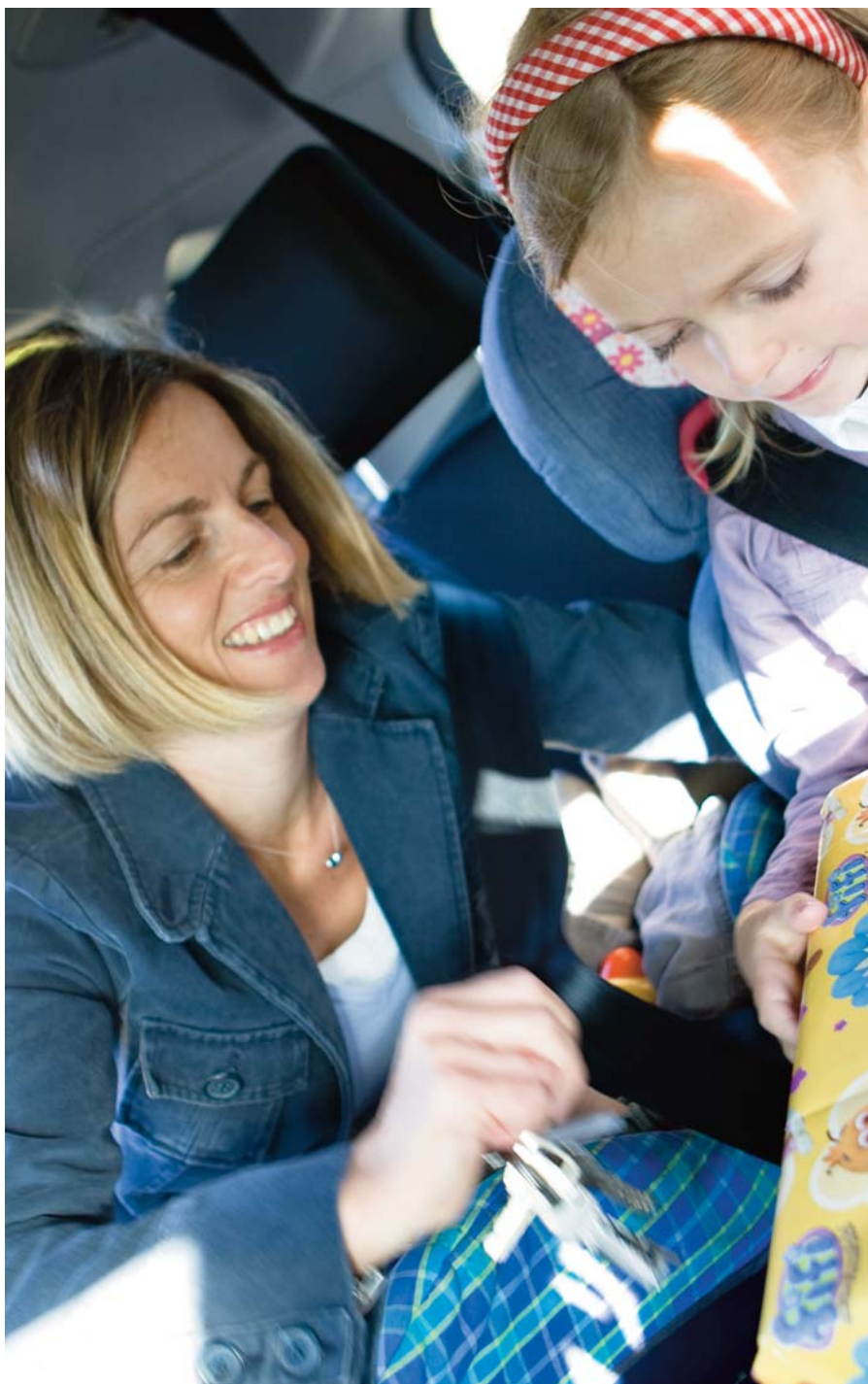
Når barnet har brudt læsekoden, det vil sige begynder at kunne læse, er det vigtigt, at man sørger for rigeligt materiale og for, at barnet træner sin læsning. Selve læsebogssystemet byder selvfølgelig hele tiden på nye udfordringer, men det er også vigtigt, at man sørger for større variation i materialer, og at sværhedsgraden hele tiden er passende. Foruden de skønlitterære bøger bør barnet have mulighed for at læse lette fagbøger og for eksempel tegneserier og børnesider fra dag- og ugeblade.

Selv om barnet nu selv kan læse, må man ikke stoppe oplæsningen. Hvis den voksne vælger oplæsningsbøgerne med omhu, kan barnet møde store oplevelser her. I denne sammenhæng kan der virkelig arbejdes med at udvide barnets ordforråd og dets begrebsverden. Til oplæsningsbrug må bøgerne gerne ligge et niveau over det, barnet kan magte ved den selvstændige læsning.

Men ved begge arbejdsformer er det vigtigt, at man sikrer sig, at barnet har forstået det læste. Og det er vigtigt, at barnet får en oplevelse både ved sin egen læsning og ved det, forældrene læser op.

Det skriftlige arbejde bør tage sit udgangspunkt i barnets selvstændige skriftlige produkter og bygger derfor på barnets eget ordforråd. Man kan blandt andet arbejde med skriftlig fremstilling i form af små historier, dagbogsblade, breve til familie og kammerater i Danmark, nedskrivning af oplevelser i det fremmede, eventuelt også i tegneserieform. Dette arbejde kan samtidig danne udgangspunkt for forskellige undervisningssituationer, hvor også stavning, grammatik og tegnsætning indgår.

Den personlige ordbog kan stadig udbygges. Det er imidlertid vigtigt, at barnet samtidig har en almindelig ordbog til rådighed og gradvis vænner sig til at bruge den. Ordbøger kan fås i mange forskellige udgaver og sværhedsgrader, sådan at arbejdet hele tiden kan

“

I udlandet vil de danske børn ofte leve i et mere beskyttet miljø end hjemme. Måske vil der endda være hjælp til det huslige arbejde, så de danske børn ikke tager del i det.

baseres på, at barnet kan overskue omfanget og magter det læsetekniske. Ofte vil man kunne have glæde af en ordbog med ordforklaringer.

I "Retskrivningsordbogen", som udgives af Dansk Sprognævn, findes desuden vejledning om tegnsætning, som kan danne grundlag for arbejdet på dette område. Arbejdet med tegnsætning skal indgå i meningsfulde sammenhænge, så barnet forstår, hvorfor det er vigtigt at arbejde med layout, afsnitsinddeling og tegnsætning i en tekst.

På Dansk Sprognævns hjemmeside findes en række nyttige links, herunder til retskrivningsordbogen på nettet, kom-maregler med øvelser, staveøvelser mv.:

<http://www.dsn.dk/>

7.-10. klassetrin

Skal man selv undervise sine børn, når de når en alder svarende til 7.-10. klasse-trin i Danmark, kan man stadigvæk anvende et dansksystem som basis; men man bør være opmærksom på, at ungdoms- og voksenbøger bør spille en stadig større rolle. Ny og ældre voksenlitteratur, handlingsmættet og spændende, og som appellerer til fantasien, kan nu med fordel indgå i undervisningen. Det er betydningsfuldt, at man stadigvæk taler om bøgerne, både hvad indholdet angår, og om måden, de er skrevet på.

Er man i tvivl om egnede bøger, vil man inden afrejsen kunne hente råd og vejledning. Se nærmere herom nedenfor under "Valg af undervisningsmaterialer".

I det skriftlige arbejde gælder de samme retningslinjer, som er nævnt før. Når man diskuterer noget sprogligt og arbejder med grammatiske spørgsmål, kan man med stor fordel sætte det danske i relation til det eller de sprog, den unge i øvrigt beskæftiger sig med.

Man bør tænke på, at danskundervisning også er indførelse i dansk dagligdag, som består af mange forskelligartede praktiske situationer. Det er derfor vigtigt, at den unges begrebsverden og ordforråd hele tiden udvikles i alle retninger. Samtale om kroppens funktioner, blandt andet om sygdomme, kræ-

ver for eksempel et specielt ordforråd, som barnet ikke automatisk har. Den unge må også kende det sprog, som omfatter forskellige elementer i det danske samfund, sådan at man kan sammenligne med andre samfund, og samtaler om de almindeligste danske erhverv er vigtige. Danskundervisning er også at have øje for det sprog, som bruges for eksempel i brugsanvisninger, opskrifter af forskellig art samt annoncer og reklamer.

I den forbindelse er det væsentligt, at den unge får mulighed for at følge med i, hvad der foregår hjemme, og hvad der rører sig i debatten lige nu. Derfor må man være opmærksom på ny litteratur og med mellemrum skaffe sig danske aviser og ungdomsblade, sådan at man hele tiden kan holde sig ajour med det talte sprog i dagens Danmark.

I denne periode kan arbejdet med retstavning, tegnsætning og grammatik eventuelt trænes mere isoleret, for eksempel med selvkontrollerende materiale.

Et hjørne af danskundervisningen er håndskrivning. Det kan være en smags-sag, om man foretrækker det ene skriftsystem frem for det andet, men vigtigt er det, at den unge udvikler en personlig håndskrift, som er letlæselig og funktionel. De gængse skrivesystemer lægger alle op til elevens selvstændige træning.

Er man i tvivl om egnede bøger, vil man inden afrejsen kunne hente råd og vejledning. Se nærmere herom nedenfor under "Valg af undervisningsmaterialer".

Undervisningsministeriets vejledende læseplan for faget dansk - Fælles Mål - kan give yderligere ideer til, hvad man kan inddrage i hjemmeundervisningen:

<http://www.faellesmaal.uvm.dk/fag/Dansk/laeseplan.html>

Generelle emner, som bør tages op i hjemmeundervisningen

Rejser man ud med større børn, som kan huske forholdene fra Danmark, er

det forholdsvis nemt at holde deres begrebsverden ved lige og blot gradvis udvide den.

Er børnene ganske små, når de forlader Danmark, er der imidlertid mange begreber, som de mangler helt, hvis man ikke selv gør en indsats for at udvikle dem.

I udlandet vil de danske børn ofte leve i et mere beskyttet miljø end hjemme. Måske vil der endda være hjælp til det huslige arbejde, så de danske børn ikke tager del i det. I den forbindelse er det nærliggende at snakke med børnene om forskellen i sociale forhold og måske i kønsrollemønstret mellem det pågældende land og Danmark, ligesom også andre forskelle i omgangsformer og normer bør tages op.

Bor man under helt anderledes klimatiske forhold end hjemme, må man lære mindre børn de begreber, som knytter sig til de vekslende årstider i Danmark.

Mindre børn kan også have glæde af at sammenligne for eksempel de madvarer, der bruges hjemme og ude, den forskellige plante- og dyreverden, forskellige boligformer, tøj og redskaber.

Kommer man til en del af verden, hvor trafik og trafikforhold er meget forskellige fra de danske, vil det være helt naturligt at snakke med børnene om det. Og selvfølgelig er det ekstra vigtigt, hvis barnet i udlandet vokser op med meget lidt trafik, at man forbereder det omhyggeligt på, hvordan forholdene er i Danmark, inden man vender hjem. Til denne undervisning kan man få tilsendt materiale fra "Rådet for Større Færdselssikkerhed":

<http://www.rfsf.dk/>

Endelig bør danske skikke og traditioner holdes i hævd, også mens man er i udlandet, ligesom man må være opmærksom på den begrebsverden og det ordforråd, som knytter sig til de enkelte højtider og fester.

7

Valg af undervisningsmaterialer

Centre for Undervisningsmidler (CFU)

I alle dele af landet findes der enten en afdeling af Center for Undervisningsmidler eller et Pædagogisk Center. På centre for undervisningsmidler findes en komplet samling af de almindeligste undervisningsmidler, og man kan her få råd og vejledning:

<http://cfu.emu.dk/>

EMU – Danmarks undervisningsportal

EMU er en undervisningsportal på internettet med megen information om undervisning i Danmark, og som støtter anvendelsen og integrationen af it i undervisningen. EMU er udviklet af UNI•C og finansieret af Undervisningsministeriet:

<http://www.emu.dk/>

På EMU finder man for eksempel Materialeplatformen, der rummer stort set alle danske undervisningsmaterialer til grundskolen og andre uddannelsesområder. Man kan også få overblik over de bedste undervisningsmaterialer på internettet samt fagligt indhold med fokus på best practice, aktuelle temaer og de nyeste strømninger. På EMU findes også "elevuniverser", hvor eleverne selv kan arbejde med tekster af forskellig sværhedsgrad, undervisningsforløb, aktiviteter, opgaver mv. Disse universer er grupperet for elever i børnehaveklasse til 3. klasse, for elever i 4.-6. klasse og for elever i 7.-10. klasse.

Biblioteket

Det lokale bibliotek kan være behjælpelig med valg af egnede børnebøger både til elevens selvstændige læsning og til oplæsning. Man vil også her kunne få brochurer om bøger til forskellige emner og om billedbøger, bøger til højt-læsning og ungdomsbøger.

Skolen

Går ens barn allerede i skole før udrejsen, vil det være nærliggende at spørge barnets dansklærer til råds inden afrejsen, om der er særlige ting, man skal være opmærksom på – navnlig hvis man regner med, at ens barn skal tilbage i samme klasse.

Skolen har hverken pædagogiske eller økonomiske forpligtelser over for børn

eller forældre, der rejser til udlandet. Men man vil ofte kunne få oplyst, hvilke materialer der tænkes anvendt inden for den nærmeste fremtid, og det vil så være praktisk i alt fald at købe eventuelle grundbøger med.

Undervisningsministeriet

Som tidligere nævnt gives der ikke økonomisk støtte til skolegang i udlandet eller til oprettelse af danske skoler eller skoleafdelinger.

Ministeriet har to fagkonsulenter i dansk for folkeskolen, som kan være behjælpelige med råd og vejledning, og som kan medvirke til en planlægning i større træk. Undervisningsministeriets hjemmeside:

<http://www.uvm.dk/>

8

Fjernundervisning

Foreningen Danes Worldwide

Foreningen Danes Worldwide (tidligere Dansk Samvirke) har som formål at være bindeled mellem Danmark og danske, som lever i et internationalt miljø. Foreningen tilbyder rådgivning om undervisningsspørgsmål både i forbindelse med udflytning, ved tilbagevenden til Danmark og i forbindelse med børnenes eventuelle optagelse på kostskole eller lignende.

På undervisningsområdet har foreningen etableret to forskellige tilbud til forældre, som ønsker at udbygge deres børns mundtlige og skriftlige dansk-kundskaber samt deres kendskab til Danmark og dansk kultur. De to undervisningstilbud omtales kort nedenfor. Yderligere information kan fås på foreningens hjemmeside:

<http://www.danes.dk/>

Danes Worldwide Education (DWED) er navnet på foreningens uddannelsesafdeling.

- DWED underviser i dansk sprog, samfund og kultur fra børnehaveklassen til 10. klasse.
- DWED er godkendt og støttet af Undervisningsministeriet.
- DWED tilbyder undervisning på dansk til alle mellem 6 og 18 år på to forskellige måder.

Fjernundervisning

Fjernundervisningen er baseret på undervisningsprincipperne i den danske folkeskole.

DWED udarbejder selv undervisningsmateriale (video og opgavehæfter) for at

sikre, at indholdet er interessant og relevant for eleverne.

DWED arrangerer også udsendelse af lære- og opslagsbøger fra det danske skolesystem til brug i undervisningen.

DWED's lærer/lærere har hele skoleåret et tæt samarbejde med hver enkelt elev.

Ved tilmelding vælges den undervisningsform, der passer bedst til det enkelte barn og familieliv. Det er muligt at ændre på undervisningsformen i løbet af skoleåret, hvilket giver eleverne mulighed for at arbejde mere eller mindre intensivt med opgaverne, fx afhængigt af arbejdspresset i den lokale skole.

Undervisningsmaterialet er tilpasset elevens alder, uanset hvilket klassetrin han eller hun er på. Dermed sikres, at den enkelte elev modtager fagligt relevant og samtidig udfordrende alderssvarende undervisning.

Den Danske Sommerskole

Den Danske Sommerskole er en selvejende institution, der samarbejder med og administreres af Danes Worldwide. Sommerskolen blev oprettet i 1981 og har siden givet danske børn og unge, som bor i udlandet, mulighed for at lære det danske sprog, samfund og kultur nærmere at kende. Målet er blandt andet at give eleverne kendskab til det danske skolesystems krav og metoder. Erfaringer, som de kan bruge, hvis de for eksempel senere vælger at læse videre i Danmark.

Hvert år i juli måned kommer cirka 250 elever fra hele verden til Sommerskolen for at lære sprog, dansk kultur og hinanden at kende.

Den Danske Sommerskole er 3 uger i juli med intensiv dansk.

Den Danske Sommerskole er et tilbud til børn og unge mellem 9 og 17 år, som bor i udlandet, og som er danske statsborgere.

Den Danske Sommerskole er niveauinddelt, sådan at alle kan være med, uanset hvor meget dansk man kan på forhånd.

Opholdet på Sommerskolen indbefatter undervisningstimer i skriftlig og mundtlig dansk, samfundsorientering, dansk historie, musik og drama. Der lægges vægt på, at eleverne selv deltager aktivt i undervisningen, så de der ved får et godt indblik i de danske undervisningsformer, hvor gruppe-, projekt- og samarbejde er nøgleordene. Herudover opfordres eleverne også til at udvikle deres færdigheder i dansk i fritiden, hvor der er mange spændende tilbud om sport, kreative aktiviteter og naturoplevelser.

Yderligere oplysninger om fjernundervisning og sommerskole, herunder optagelseskrav, tilmelding og pris, kan fås ved henvendelse til:

Danes Worldwide
Købmagergade 67, 2. sal
DK-1150 København K
tlf.: 3332 0913
fax: 3332 5352
hjemmeside: www.danes.dk

9

Praktiske råd

Før udrejsen

Inden afrejsen til udlandet er det vigtigt at gøre sig klart, hvilke muligheder der er for undervisning af børn i den skolepligtige alder i det land, man rejser til. Men uanset hvilken løsning der viser sig mest hensigtsmæssig, er der nogle punkter, man bør være opmærksom på allerede inden afrejsen.

Langt de fleste af de forældre, der skal til at hjemmeundervise deres børn i et fremmed land, har aldrig prøvet at undervise før. Det kan være til stor nytte og inspiration, hvis man kan få lov til at overvære undervisningen og eventuelt "hjælpe til" i barnets klasse i en periode før afrejsen. Man kan på den måde få indblik i nogle af de metoder, man anvender i danskundervisningen i dag.

Da målet selvfølgelig er at holde barnets modersmål ved lige og udvikle det i videst muligt omfang, så det svarer til jævnaldrende børns i Danmark, er det hensigtsmæssigt med nogle faste aftaler hjemme, som kan støtte bestræbelserne.

At man laver aftaler med familie og venner samt barnets bedste legekammerater giver sig selv. Men går barnet i forvejen i skole, vil en forbindelse til den gamle klasse og lærer kunne blive til stor gavn og fornøjelse. Måske vil klassen korrespondere regelmæssigt med barnet under udlandsopholdet. Det kan være særdeles givende for begge parter, idet børnene i Danmark kan få et frisk pust som supplement til deres dansk- og orienteringsundervisning, mens barnet i udlandet får mulighed for hele tiden at følge med på forskellige fronter i det, der sker hjemme, for eksempel sprogbrug, lege, interesser og modefænomener.

Den indsigt kan betyde meget, også når man vender hjem igen.

Også muligheden for at sende e-mails, lydbreve og video bør udnyttes. Hilsner, der omfatter aktuelle begivenheder, sjove hændelser og personlige indlæg, er en god idé begge veje.

Hvis familien holder ferie i Danmark, og ferien ligger på et tidspunkt, hvor den danske skole ikke holder fri, kan barnet både sprogligt og socialt have stort udbytte af at besøge klassen og eventuelt følge undervisningen i en periode.

Hvis mulighederne for videre udvikling i det fremmede land synes udtømte, taler tidligere erfaringer for, at 13-14-års-alderen kan være et godt tidspunkt for barnet at vende hjem på, hvis målet er en uddannelse og en fremtid i Danmark. Specielt hvis man lever isoleret, kan børn på dette alderstrin begynde at mangle udfordringer og muligheder for fritidsaktiviteter og andet samvær med jævnaldrende. Også faglige problemer kan opstå, hvis man i det pågældende land ikke kan tilbyde undervisning på det niveau, som kræves til en videre skolegang i Danmark. Det kan for eksempel være tilfældet med fag som fysik, kemi og tysk eller fransk.

Det er en stor beslutning at slå sig ned i et fremmed land for at arbejde der i kortere eller længere tid, og selvfølgelig har hele familien været involveret i mange forskellige overvejelser og drøftelser.

Alligevel er det vigtigt at fremhæve et enkelt punkt på baggrund af erfaringer, andre forældre i udlandet har gjort. Planer om at flytte til udlandet med et handicappet eller retarderet barn må give anledning til ganske specielle overvejelser. Den hjælp i form af specialun-

dervisning og anden støtte, som findes i Danmark, kan man naturligvis ikke få. Specialundervisningen har jo modersmålet som udgangspunkt. Har et barn psykiske eller fysiske handicap, kan man støde på uoverstigelige vanskeligheder i det fremmede, hvor man i forvejen skal være i besiddelse af et overskud af kræfter for at vænne sig til de ændrede forhold.

Efter hjemkomsten til Danmark

Selv om opholdet i udlandet på mange måder er af stor betydning for barnet og dets personlige udvikling, kan den sproglige forståelse være svær at indhente med det samme efter bare nogle års udlandsophold. Og selvfølgelig må barnet ikke føle overgangen for brat. Tidligere udsendte har således givet udtryk for, at det er af stor betydning for barnet, at man ikke forcerer aktiviteterne den første tid i Danmark. Det gør således ikke noget, hvis barnet aldersmæssigt taber et år i skolen. Unge, som vender hjem efter at have afsluttet grundskolen i et fremmed land, og som ønsker at fortsætte i en gymnasial uddannelse i Danmark, vil ofte være et år yngre end de herboende elever, som starter en gymnasial uddannelse. Det er således en overvejelse værd, om eleven burde tage et ekstra år i folkeskolens 9. eller 10. klasse før gymnasiestarten.

Et sådant år giver mulighed for en rolig akklimatisering til danske forhold og for at samle sproglige nuancer op, og det kan lette overgangen socialt, at den unge er sammen med jævnaldrende kammerater.

10

Optagelseskrav til de gymnasiale uddannelser

I bekendtgørelse om optagelse i de gymnasiale uddannelser, BEK nr. 43 af 29/01/2008 (Optagelsesbekendtgørelsen), findes de relevante informationer om krav til optagelse inden for alle gymnasiale uddannelser.

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=113410>

